

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op 3 februari 1976

Na een korte inleiding vertoont de heer Bult dia's van het nest van de Buidelmees met de beide vogels, gevonden bij het stort van Stm. Wilhelmina, opgemerkt door Ton Joosten. Het mannetje van deze soort bouwt een nest en tracht daarna een wijfje te lokken; haar taak is het voor de binnenbekleding te zorgen. Terwijl er gebroed wordt en jongen worden verzorgd is het mannetje druk bezig het nest te ontmantelen en met dit materiaal een tweede nest te bouwen voor een tweede gade. Zover is het in Terwinselen niet gekomen: door onbekende oorzaak is het wijfje verdwenen. Op 6 mei was het mannetje nog aan het bouwen van het nest dat verder onbenut bleef. Het nest werd aan het Natuurhistorisch Museum geschonken. Van deze soort is in Nederland nog een nestvondst bekend en wel van 1962 in de Brabantse Biesbos en verder nog 5 vangsten en 3 vondsten.

Deze soort broedt in Spanje, Z.-Frankrijk, Italië, Tsjecho Slowakije, Oostenrijk en is een zeldzame broedvogel in Midden Europa, vooral langs riviermonden van grote rivieren, maar ook langs meren en plassen.

De Rosse grutto is een voor het binnenland zeldzame doortrekker, waarvan 3 vondsten bekend zijn voor Limburg volgens de Avifauna. De heer H. Bult nam op 18 september 1966 een exemplaar waar in Ohé en Laak en op 13 mei 1967 in Ospel. De heer W.F. Bult fotografeerde in september 1975 een exemplaar te Eijsden. Het is een broedvogel van het hoge noorden die geen mensen kent en deze ook niet schuwt. Verder vertoont de heer Bult dia's van de Rode wouw die vanaf medio november te Maasbracht overwinterde. De wouw voedt zich met aas, maar rooft ook de prooi van andere grijpvogels als Zee- en Visarend, Buizerd, Slechtvalk enz. Hij vangt zelf ook grote dieren, zoals konijn, jonge hazen en kui-

kens. Hij overwintert vaak langs verkeerswegen en voedt zich met afval langs deze wegen. Een paar eeuwen geleden was hij zeer talrijk in grote steden zoals Londen en leefde daar van afval, zoals nu op de Canarische- en Kaap Verdise eilanden.

Hij broedt in zonnig, lichtrijk bos dat afgewisseld wordt met weiden en bouwlanden.

De Kramsvogel is evenals de Koperwiek een kenmerkende broedvogel van de taiga die zich na de ijstijd vanuit Siberië uitgebreid heeft naar het westen en is in ons land een algemeen voorkomende wintergast. Door een z.o. storm voortgedreven kwam een grote vlucht van deze vogels in 1939, om IJsland heen, in Groenland terecht. De Kramsvogel is sedert 1950 broedvogel in IJsland, sinds 1923 in Zwitserland, sinds 1953 in Frankrijk en sedert 1953 in België, vooral in de Hautes Fagnes. In Nederland zijn broedgevallen bekend uit Ginneken (1903), Kuikhorne (1905) Noord-Bergum (1935), Veenklooster (1936). In Limburg (1974) uit St. Geertruid, in de tuin van de reservaatbewaker S.B.B. te Cotessen in 1975: fouragerende ouders met jong, Heimansgroeve: nest met 4 jongen; Oost Maarland 1975: ouden met jongen; Mechelen: jongen; Gulpen: ouden met jongen. Deze soort is in tegenstelling met andere lijsterachtigen kolonievormend, is zeer rusteloos en geeft dikwijls om onverklaarbare reden een broedgebied op.

De avond wordt besloten met een groot aantal dia's die betrekking hebben op de activiteiten van Mej. Blankevoort, die tot onze grote spijt naar Hoenderloo is vertrokken. De heren van Geel en Finken bedanken haar voor de verleende grote gastvrijheid op haar terrein voor vogel- en paddestoelenstudies. Haar wordt een schilderij van een Bosuil aangeboden. Na afloop van de vergadering wordt nog wat nagepraat bij koffie en vla.

Dr. Dijkstra vermeldt de waarneming van een Appelvink op 3 februari in de tuin van het Geol. Bureau. Deze soort laat zich daar vrij geregeld zien in de winter, maar soms ook in mei. Een broedgeval daar of op de begraafplaats is mogelijk.

te Maastricht op 5 februari 1976

Na een woord van welkom, speciaal voor de leden uit Venlo, die kennelijk op de lezing van de heer Essers over de Bergerheide zijn afgekomen, zegt voorzitter van Nieuwenhoven dat als vervolg op de vorig jaar gehouden enquête, zaterdag 21 februari onder leiding van de heer van Geel een bijeenkomst in het ontvangstcentrum van de Botanische Tuin te Terwindsen gehouden wordt om te komen tot het oprichten van botanische werkgroepen. Vanzelfsprekend zijn zij die zich hier aanvankelijk nog niet voor hebben opgegeven maar toch hun medewerking willen verlenen van harte welkom.

Van de mogelijkheid om een overdruk van het artikel „Over de afstamming van de mens” uit het museumtechnisch en educatief tijdschrift „Museologia” te kopen wordt druk gebruik gemaakt.

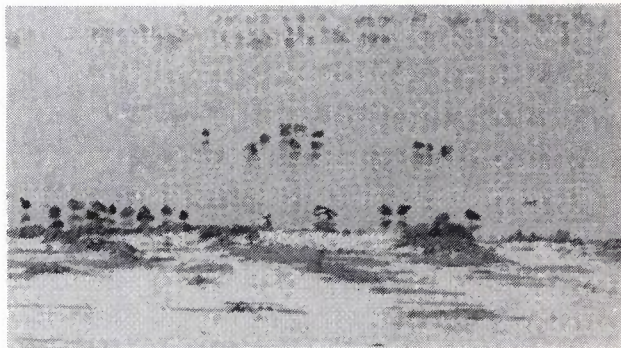
De heer Heerkens Thijssen heeft op 20 december een pestvogel in zijn tuin te Maastricht waargenomen, die zich tegoed deed aan de daar nog aanwezige rozebottels. Gevraagd naar nog meer waarnemingen, merkt de heer Kemp op dat Zuid-Limburg in de wintermaanden door deze vogels schaars bezocht wordt. Hij meent dat van oudsher de dichte bebouwing van het industriegebied van de mijnen, ook het Ruhrgebied, een barrière vormt. De voorzitter is echter van oordeel dat de aanwezigheid van besdragende heesters doorslaggevend is. Overigens verschillen de waarnemingen van het ene jaar op het andere nogal. Naar de oorzaak kan men slechts gissen: een goed broedseizoen kan overpopulatie ten gevolge hebben met een tekort aan voedsel in de geboortestreek, maar mogelijk zijn er nog andere redenen aan te voeren.

Het is de heer Gijtenbeek opgevallen langs de auto-wegen geregeld roofvogels te zien die daar kennelijk voedsel zoeken.

De heer van Mourik ziet als oorzaak het kort houden en daarna verwijderen van de bermbeegroeiing wat een ideaal fourageergebied voor veldmuizen is, die weer een geliefde prooi voor torenvalken vormen.

De voorzitter is van mening dat het uit de auto's weggeworpen voedsel, bijv. broodresten, de muizen aantrekt.

Ook neemt de heer Gijtenbeek 's morgens vroeg boven de Maas geregeld groepen eenden van wel enige honderden waar, die vrij hoog vliegend naar het noorden trekken. Wilde eenden zijn nacht-dieren. Men ziet ze overdag slapend in de grote steden en ook in de grindgaten. De voorzitter zegt dat op de

slaapplaats in het grindgat te Eysden een kleine 25000 kokmeeuwen zijn geteld en wel 2500 st. zilvermeeuwen op het grindgat bij Neerharen zijn waargenomen.

In verband hiermede zegt de heer Kemp dat sinds 1940 naar gelang er steeds meer grote oppervlaktes water door de grindwinning ontstonden, het aantal zilvermeeuwen sterk is toegenomen. Deze plassen en de vuilnisstortplaatsen bij steden en dorpen maken de overlevingskansen van deze vogels in de winter groter.

De heer van Noorden heeft kokmeeuwen tot in de tuinen van de binnenstad waargenomen. Bij strenge winters zijn deze vogels aangewezen op het voedsel dat de mens hen verstrekt en als dat dan in de achtertuintjes gestrooid wordt, dan komen ze daar op af, aldus de voorzitter.

De voorzitter heeft bij het invallen van de vorstperiode in januari grote aantallen kramsvogels en koperwieken in noordelijke richting zien trekken,

zowel in het zuiden als in het noorden van Limburg. Naar ons gevoel dus in de verkeerde richting! Verondersteld wordt dat dit meer duidt op een zich verplaatsen naar sneeuwvrije gebieden in ons land. In het zuiden viel in die week ca. 20 cm. sneeuw, terwijl in het westen en noorden toen geen sneeuwval werd gemeld.

De heer Gijtenbeek heeft in het veld verse molschopen boven de sneeuw gezien. Volgens een oud volksgeloof zou dit op het einde van de winter duiden. De werkelijke oorzaak is, aldus de heer van Mourik, dat naar gelang de koude toeneemt de wormen dieper kruipen. De mol is dan gedwongen deze te volgen, maar moet de weggegraven grond kwijt. Licht er nu een flinke sneeuwlaag dan zorgt de isolerende werking hiervan dat de aardkorst er onder niet of nauwelijks bevroren is en de mol dus gemakkelijk de uitgegraven grond naar buiten kan werken. Is de grond bevroren dan kunnen de dieren de losse aarde niet kwijt en komen in grote aantallen om.

Voorafgaande aan de voordracht van de heer Essers over de Bergerheide, die hij speciaal houdt nu dit waardevolle natuurgebied voor een groot deel ten offer zal vallen aan de zandwinning, zegt de voorzitter dat de thans allerwege gehoorde protesten tegen deze zandexploitatie niet nieuw zijn. Zes jaar geleden immers, om juist te zijn in januari 1970 heeft het Natuurhistorisch Genootschap in een speciaal nummer van het maandblad de schijnwerpers gericht op dit gebied waarvan de toen reeds begonnen ontgronding al in een brief van onderzoekers van de Universiteiten van Nijmegen en Utrecht aan de Raad van de Gemeente Bergen in discussie werd gebracht. In dit schrijven van 24 december 1969 werd aan de hand van een aantal punten uitvoerig ingegaan op de natuurwetenschappelijke waarde van dit hele gebied. Hij wil hier nu niet verder op ingaan, volstaat met te verwijzen naar deze publicatie en geeft dan het woord aan de heer Essers.

Vooreerst geeft de heer Essers op het bord met enige lijnen het omstreden gebied aan, dat gelegen is tussen de weg van Venlo naar Nijmegen en de Duitse

grens. Er zijn reeds bruggen en sluizen gebouwd, en er wordt volop gegraven. Dan vervolgt hij zijn verhaal aan de hand van dia's die de flora en het landschap goed weergeven. Hoog opgewaaide rivierduinen met hier en daar nog stuivend zand, omgeven door de karakteristieke plantengezelschappen die het voedselarme zand kunnen vastleggen en vasthouden. Opvallend is in deze vegetatie in Bergen een aantal bijzondere korstmossen. De begroeiing in dit deel van het gebied is bijzonder kwetsbaar: wordt bijv. door het drukker wordende bezoek gemakkelijk kapot gelopen. In de uitgestorven kommen enkele vennen met oligotroof water. Daaraan grenzen moerassige velden, begroeid met pijpestrootjesgras, klokjesgentiaan en dopheide. Het is merkwaardig dat in de Limburgse heiden de vennen over kunnen gaan in natte heiden zonder dopheide: de struikheide staat dan in het water, samen met pijpestrootje.

In het aanvankelijk voedselarme vennengebied kan zich een andere vegetatie ontwikkelen, doordat het zich sterk uitbreidende kokmeeuwenbestand de grond en het water met zijn uitwerpselen verrijkt. Vogels als wulp en Kievit vinden hier hun broedplaatsen, terwijl ook roofvogels als torenvalk, buizerd, havik en uilen er regelmatig broeden, zoals spreker o.a. laat zien op dia's van een nest opgroeiende buizerd-jongen.

Aan het slot ontspint zich een levendige discussie, waarmede de aanwezigen blijken geven van hun grote belangstelling voor dit waardevolle gebied.

De heer Faassen zegt een stille hoop gehad te hebben dat men de Bergerheide met rust zou laten nu de

provincie Limburg de Gemeente- en Bergerheide van de Gemeente Bergen heeft overgenomen. Zou met grondruil niet wat bereikt kunnen worden, vraagt hij zich af en hoe staat het met de recreatieve kant. Zijn de geruchten juist dat er zomerhuisjes zullen worden gebouwd?

De heer Essers zegt dat sinds 4 jaar de Natuurwacht Bergen steeds bezig is om bij de Gemeente het belang van het gebied te bepleiten, maar helaas was de grote meerderheid van de Raad vóór afgraving, omdat zij uit de opbrengsten van het zand mogelijkheden zag om zich op recreatief terrein te ontplooien. Hij zegt de hoop nog niet op te geven. Er zal echter veel geld nodig zijn als schadeloosstelling voor reeds gedane investeringen en een alternatief gebied voor zandwinning zal moeten worden gevonden.

De heer Gijtenbeek betoogt dat we de zin voor de werkelijkheid niet uit het oog moeten verliezen en dat geldt eigenlijk voor heel Limburg. Zijn met name bestemmingsplannen reeds in een vergevorderd stadium, dan valt er meestal weinig meer aan te veranderen. Hij meent dat er nog waardevolle gebieden genoeg zijn waar niets aan gedaan is, maar mogelijk in de toekomst een in onze ogen nadelige bestemming zullen kunnen krijgen. Het is daarom zaak dat natuurbeschermingsorganisaties nu alvast met inventarisatie van zulke gebieden beginnen en te ijveren om ze te verwerven. Bijvoorbeeld door de Stichting Limburgs Landschap of Natuurmonumenten.

De heer van Mourik acht het houden van rondleidingen in zulk soort gebieden een goede reclame om zich voor het behoud ervan te gaan beijveren.

De heer Hensels vindt het een pluspunt dat het I.V.N. in Noord-Limburg een afdeling heeft opgericht. Die kan voor het veilig stellen van bepaalde gebieden als voorbereidend werk veel goeds verrichten.

In zijn dankwoord zegt de voorzitter veel waardering te hebben voor hetgeen de nog jonge groep in Bergen e.o. verricht. De huidige afgraving heeft in zoverre nog een gunstige zijde dat hij bij vele mensen in Noord-Limburg belangstelling gewekt heeft voor natuurbehoud en landschapsbescherming.

te Maastricht op 4 maart 1976

Voorzitter van Nieuwenhoven heet de aanwezigen van harte welkom, in het bijzonder de spreker van de avond, de heer Hensels.

De volgende voorjaarswaarnemingen van trekkende kraanvogels komen van de heer Heerkens Thijssen, die op 26 februari om 7.40 uur 15 stuks over zijn huis in Maastricht in N.O.-richting zag trekken en van de heer Gilissen, die op 3 maart om 17.30 uur 56 stuks boven Geulle eveneens in N.O.-richting zag verdwijnen.

De heer Even zag op 17 en 18 februari 18 kleine zwanen (*Cygnus bewickii*) op het grintgat bij Buggenum.

Dan vangt de heer Hensels zijn voordracht aan over de honingbij.

Vooreerst geeft hij een terugblik op de geschiedenis van de honingbij. Uit rotstekeningen in de Pyreneeën blijkt dat al heel vroeg met het winnen van honing begonnen is. De Egyptenaren kenden reeds de teelt en reisden ook met korven, daarmee de verschillende bloeiperiodes der planten volgend. Ook bij de Romeinen was de teelt bekend en Karel de Grote stichtte zelfs een model-bijenstand. Vanuit die tijd stamt ook de bereiding van mede, een soort honingbier met een hoog alcoholgehalte. Ook noemt hij de naam van de Heilige Ambrosius, die veel met bijen van doen had. Heden ten dage draagt nog menig imkervereniging de naam van deze beschermheilige. Het contact met mensen dateert dus al van heel lang en het is zelfs zo dat zonder 's mensen hulp de honingbij in onze streken verdwenen zou zijn.

Na deze inleiding vertoont spreker een uitstekende instructieve kleurenfilm, welke van Duitse herkomst is, waarbij het gedrag van de bijen, zowel in het veld als in de korf, belicht wordt, terwijl de begeleidende tekst voor verduidelijking zorgt.

Dat het afsluiten van korven en kasten door de bijen in het najaar op een naderende strenge winter zou duiden, verwijst spreker naar het land der fabeltjes. Hij treft namelijk geregeld korven aan die niet gesloten zijn in een rij waarbij dit wel gebeurd is.

Dan wijst spr. op het grote nut van de bijen, dat niet alleen gelegen is in de productie van honing en die van was (boenwas, kaarsen, etc.). Denken we b.v. aan het bestuivingswerk van de bij voor de vruchten- en zaadteelt en dus rechtstreeks van betekenis voor onze voeding. Ook kan gerust gesteld worden dat zonder bijen er geen zaad- of vruchtende vogels zouden zijn. Er zijn grote belangengroepen die bijen nodig hebben en omdat onze natuur alleen de bijen niet in stand kan houden, is de mens gedwongen te helpen. Daarom hebben we dus imkers nodig. Eén op de 1000 inwoners is imker, maar om een goede imker te worden moet de mens leren van de bij. Het is namelijk zo dat men bijen niets kan aanleren, zoals dat bij veel dieren wel het geval is.

Per bijenvolk wordt 30 à 50 kg stuifmeel per seizoen als eiwitbron voor het grootbrengen van het broed vergaard. De eerste stuifmeelproducent in het voorjaar is de wilg.

Tot slot wil de heer Hensels nog een waarschuwend geluid laten horen tegen het ongeoorloofd gebruik van spuitmiddelen, waardoor meer schade wordt toegebracht dan veelal gemeend wordt.

Mocht onder de leden voldoende belangstelling bestaan om het bijen-proefstation te Hilvarenbeek te bezoeken, dan zou daar bijvoorbeeld op donderdag 27 mei (Hemelvaartsdag) een excursie aan gewijd kunnen worden onder zijn leiding.

In zijn dankwoord complimenteert de voorzitter de heer Hensels voor zijn 2 uren lange boeiende voordracht waaruit de grote deskundigheid van de spr. blijkt en voor de bekwame wijze waarop hij de verschillende vragen beantwoord heeft.

Een aanbod van de heer Hensels om later in het seizoen een vervolgverhaal over deze hoogst interessante insectensoort te houden wordt door de aanwezigen danook met instemming aanvaard.

te Heerlen op 9 maart 1976

De heer Bult deelt mee dat in begin maart talrijke meldingen binnen gekomen zijn van kraanvogeltrek. Zie hierover in het maandverslag van de kring Maastricht.

Daarna vervolgt de heer Friedericy zijn verhaal over een bezoek aan Canada en Noord-Amerika. In vier weken werden per auto 12000 km afgelegd. Bovendien werd vanuit Canada naar Washington per Greyhound bus gereden, een dagtocht van 900 km. Zeer fraaie dia's werden vertoond van het Yellowstone National Park, gelegen op een hoogvlakte omringd door hoge bergen. Dit park heeft talrijke rivieren, plassen en geysers. Een diepe aardscheur, de Grand Canyon, geeft een goed overzicht van de opeenvolging van zeer oud gesteente naar veel jongere lagen. Verschillende dieren werden waargenomen: herten, zwarte beren, bison, elanden, om maar enkele te noemen. Verder kikkers zoals de Luipaard-kikker en de Krekel-kikker. De eerste is gevlekt en daardoor moeilijk te onderscheiden van de begroeiing, de tweede valt door zijn geluid op. Zeer talrijk zijn diverse ijsvogelsoorten met een opvallend grote snavel. Verder het Killdeer, een pluvier die een geluid voortbrengt als van een wezen dat vermoord wordt. Van de planten noemen we slechts Ridderspoor, Luipaard lelie, Scharlaken lobelia (*Lobelia cardinalis*), Pentastemon (*Penstemon*), Twaalfgodenkruid (*Dodecantheon*) en de poison ivy een zeer vergiftige soort klimop. Waar deze staat worden de bezoekers door middel van borden gewaarschuwd deze vooral niet aan te raken. Echter, toen een van de deelnemers van deze tocht per ongeluk toch met deze in aanraking kwam, werd totaal geen hinder hiervan ondervonden.